

له وهلامى "راپورتى جيهانى ۲۰۲۱" ى رېڭخراوى هيومان رايىتس وۆچ: حكومهتى ھەريىمى كوردستان سورە لەسەر جىيە جىكردن و پاراستنى بنەماكانى ديموكراتىيەت

له "راپورتى جيهانى ۲۰۲۱" ى رېڭخراوى هيومان رايىتس وۆچ ئەو بەشەى له راپورتەكە تەرخان كراوه بۆ عىراق، چەند تىيىنيەك ئاراستەى حكومهتى ھەريىمى كوردستان كراوه، تايبەتن بە ئازادى رادەربىن، ئازادى ھاتوچۆ و دادگايىكردنى مېردمنداانى داعش. لەمبارەيەوھە نوسينگەى رېڭخەرى راسپاردە نيودەولەتتەىكان ئەم ليدوانەى خوارەوھەى بلاق كردهوھە:

رېڭخراوى هيومان رايىتس وۆچ "راپورتى جيهانى ۲۰۲۱" لە رېڭكەوتى ۲۰۲۱/۱/۱۳ بلاق كردهوھە، لەم راپورتەدا ئاماژە بە تىروانىنى لايەنە پەيوەنديدارەكان دەكات سەبارەت بە دۆسيەى ئازادىيەكان بەگشتى لە چەند ولايتىك. لە راپورتەكەدا رېڭخراوى هيومان رايىتس وۆچ چەند سەرنج و تىيىنيەك ئاراستەى حكومهتى ھەريىم دەكات، بە برۆاى ئيمە ئەم بەدواداچوونەى رېڭخراوى ناوبراو لەماوھەى سالى ۲۰۲۰ دواى بلاق بوونەوھەى راپورتەكانى هيومان رايىتس وۆچ داتاو زانبارى پيويستمان داوھتەوھە.

سەبارەت بە بابەتى خوييشاندانى ئاشتياىنە لە ھەريىمى كوردستان ھەروەك لە راپورتەكەدا ئاماژە پيكرائە، ديارە بەپيى ياساى رېڭخستنى خوييشاندانەكان ژمارە ۱۱ ى سالى ۲۰۱۰ كە لە پەرلەمانى كوردستان دەرچووھە خوييشاندان و دەربرپنى ناپەزايى كارپكى ياساى و دەستوربيە. ھاولاتيان رېڭەيان پيدەدرىت بۆ دەربرپنى راوبۆچوونەكانيان و داواكاربيەكانيان بەپيى ياسا و ريوشويئەكان لە پيناو پاراستنى بەرژەوھەندى گشتى و دوركەوتنەوھە لە گيرەشيويئى و توندوتيزى. ھيزە ئەمنبيەكان بەرپرسيارن لە پاراستنى مولك و مال و گيانى ھاولاتيان و رېڭا نەدەن بە ئاژاوه و گيرەشيويئى. لەكاتى روودانى پيشيلكارى ياساى وەك توندوتيزى يا بەردەوامى خوييشاندانەكان بۆ زياتر لە ماوھەى رېڭە پيدراو ئەوا ھيزە ئەمنبيەكان بەپيى ياسا پيويست دەكات ھەلس و كەوت لەگەل خوييشاندانەكان بكەن بۆ سەلامەتى گيانى ھاولاتيان و سەروماليان، بەھەمان شيوھش ياسا رېڭرى دەكات لە بەكار ھينانى توندوتيزى لە كاتى خوييشاندانەكان.

لەلايەكى ديكەوھە بەپيى ياساى رۆژنامەوانى ژمارە ۳۵ ى سالى ۲۰۱۷، لە ھەريىمى كوردستان رۆژنامەوان تەنھا بە فەرمانى دادگا دەستگير دەكرىت بە ئاگادارى سەنديكاى رۆژنامەنوسانى كوردستان .

بەپيى ئەم ياسايەى سەرەوھە ھيزە ئەمنبيەكان بەشيوھەكى راستەوخۆ مامەلە لەگەل رۆژنامەنوساندا ناكەن، تەنھا لەكاتى دەرچوونى بريارى دادوهر ياسا جىيەجى دەكرىت و ئەو ريوشويئانە دەگيرئە بەر كە پيويستن بەپيى ياسا. بەلام لە كاتى بلاوكردنەوھەى توندوتيزى و تيكدانى مال و مولكى گشتى، ياساى سزادانى عىراقى ژمارە ۱۱۱ ى سالى ۱۹۶۹ جىيەجى دەكرىت .

سەبارەت بە رەوشى ئافرىقىدا ۋە مىندالە گىراۋەكانى گىراۋەكان تىرۆر، بارودۇخى گىرەتوخانەكانى ھەرىمى كوردستان لەلايەن رىكخراۋە نىۋەدەۋلەتتەكانەۋە چاۋدىرى دەكرىت ۋەك: رىكخراۋى خاچى سۈرى نىۋەدەۋلەتى ۋە نىۋەدەۋلەتتەكانەۋە يەكگرتوۋەكان بۇ ھارىكارىكرىدى عىراق (يۇنامى). مىندالانى داعش لە بىكەكانى چاكسازىدا ۋەك قوربانى مامەلەيان لەگەلدا دەكرىت نەك ۋەك تاۋانبار، ئەۋ شۈپنەنى لىيى زىندانى كراۋن چاۋدىرى پىۋىستى تىدايە، ئافرىقىدا ۋە مىندالانى كە دەستگىر كراۋن بە تۆمەتى ھەبۋونى پەيۋەندىيان بە رىكخراۋى تىرۆرىستى داعش لە بىكەكانى چاكسازىدا ماۋەى زىندانىكرىدىيان بەسەر دەبەن، ھۆكۈمەتى ھەرىمى كوردستان پارىزەرى بۇ ئەۋ كەسانە دابىن كىرۋەۋە كە تۋاناي داراييان نىيە، ھەروەھە لەلايەن ئازانسى يۋنىسىفى سەر بە نەتەۋە يەكگرتوۋەكانىش چەند پارىزەرىك دەستىنىشان كراۋە بۇ بەدۋادچۈونى ئەم راگىراۋانە، ھەروەھە بىكەكى چاكسازى راگىراۋانى ئافرىقىدا ۋە مىندالانى لە ھەۋلىر بە ھاۋكارى لەگەل كۆمەلگەى مەدەنى ھەۋلىداۋە بۇ دەستەبەر كىردى پارىزەرانى خۇبەخش بۇ مىندالانى تۆمەتبار بە ئىرھاب.

لە كۆتايىدا رىكخراۋى ھىومان رايىتس ۋۇچ باس لەۋ ئاستەنگانە دەكات لە بەشېك لەۋ ھاۋلاتيانەى كە لە ھەرىمى كوردستان نىشتەجىن لە گەرانەۋەيان بۇ ناۋچە ئازادكراۋەكانىيان ۋە گۋايە ئازادى ھاتوۋچۇكرىدىيان نىيە. بەھۋى دزەكرىدى داعش لە سۈرىا بۇ ناۋچەكانى رەبىيە ۋە زوممار لەماۋەى رابردۋودا ۋە ھەبۋونى شانە نۋستۋەۋەكانى داعش، كىشە بۇ گەرانەۋەى بەشېك لە خىزانەكان درۋست بوۋە لە گەرانەۋەيان بۇ ناۋچەكانىيان .

لەگەل ئەۋەش ھەماھەنگى بەردەۋام ھەيە لە نىۋان ھۆكۈمەتى ھەرىمى كوردستان ۋە پارىزگاي مۋسل بۇ گىپرانەۋەى ئەۋ ئاۋارانەى كە نەگەراۋنەتەۋە شۈپنەكانىيان، لەلايەن ۋەزارەتى ناۋخۋى ھۆكۈمەتى ھەرىمى كوردستانەۋە سەرىپەرىشتى ئەم ھەماھەنگىيە دەكرىت. ئەۋ كەسانەى كە مەبەستىيانە بگەپنەۋە بۇ ناۋچەكانىيان داۋاكارى پىشكىش دەكەن بۇ ئەۋ پارىزگايەى كە لىيى مىۋانن داۋاي گەرانەۋە دەكەن بۇ شۈپنەكانى خۇيان ۋە دۋاتر داۋاكارىيەكە ئاراستەى لايەنە پەيۋەندىدارەكان دەكرىت بۇ دەرپرېنى رەزامەندى لەسەرى .

تائىستا بەشى ھەرە زۇرى ئەۋ خىزانانەى كە گەراۋنەتەۋە بۇ شۈپنەكانىيان ھەست بە ئاۋارامى دەكەن بەھۋى خراپى بارودۇخى ئەمنى ۋە ۋىرانىۋونى ناۋچەكانىيان لە كاتى رزگاركرىدى مۋسل لە سالى ۲۰۱۶ ۋە ۲۰۱۷، لە كۆبۋونەۋەى نىۋان لايەنە پەيۋەندىدارەكان لە ھەرىمى كوردستان ۋە پارىزگاي مۋسل لە مانگى دوۋى سالى ۲۰۲۰ ئەۋ مەترسىيانە گىفتوگۇيان لەبارەۋە كراۋە كە پىۋىست دەكات بە تۆمار كىردى ئەۋ كەسانەى دەگەپنەۋە بۇ ناۋچەكانىيان، ھەروەھە پىۋىستە ھەلسەنگاندنى ھاۋبەش بۇ بارودۇخى ئەمنى بكرىت ۋە ھەماھەنگى ھەبىت لە نىۋان ھۆكۈمەتى ھەرىمى كوردستان ۋە ھۆكۈمەتى عىراق لەم روۋەۋە.

رېځخه ږي راسپارده نيوده وله تيه کان : داموده زگا په يوه نديداره کاني حکومتی هه ريم نامادهن ليکولينه وه
له هه ر پيشيلکاريه کی مافی مړوڅ بکهن نه گهر زانياری پيويست له به رده ست بيت

14/ 12/ 2020